

"המשפט המינהלי" / עו"ד אליעד שרגא ועו"ד רועי שחר (כרך 3 - עילות ההתערבות)

עו"ד אליעד שרגא ועו"ד רועי שחר מיטיבים לייצר בספרם השלישי על המשפט המינהלי משנה משפטית מלאה, ממצה ומפורטת על ההתנהלות המצופה מאנשי ציבור ומוסדות המדינה. מה שבכלי התקשורת בא לידי ביטוי בעיסוק פוליטי ופרסונלי - צחי הנגבי, אהוד אולמרט, מני מזוז והעיתונות כלפיהם, מתורגם בספר מקצועי זה, השלישי בסדרת הספרים אודות המשפט המינהלי, לכדי "אני מאמין" משפטי באשר לפעילות המינהל הרצויה, ובכך זה - על עילות ההתערבות השיפוטיות בהחלטה המינהלית.

הטרגדיה, אך גם היופי במשפט המינהלי, היא בכך שהוא ברובו אינו מעוגן בחקיקה, אלא יציר של פרשנות שיפוטית. אך טבעי שהמינהל לא ירצה להגביל את כוחו בחקיקה כובלת. בהיעדר חוק, נטלו בתי המשפט על עצמם את פיתוח הדין, אותו סוקרים המחברים בהרחבה, בשלישי מבין ששת ספריהם.

ספר זה דן בכלל עילות ההתערבות הקיימות היום: פרשנות שגויה, זכות הטעון והשימוע, ניגוד עניינים, חובת ההתייעצות, חובת תום הלב, שרירותיות, שיקולים רלוונטיים ומטרות רלוונטיות, סבירות, מידתיות, הפליה, הבטחה מינהלית, מהירות ראויה, חובת ההנמקה וחובת הפרסום. לכל נושא מוקדש פרק נפרד ובו סקירה בהירה של הדין הקיים, ולעיתים, בסופו, חוות דעתם הקצרה של המחברים. כן מוקדש פרק לשאלת הסמכות העניינית ופרק נוסף לעניין התשתית הראייתית הנדרשת להחלטה המינהלית.

את ההקדמה לספר כתב השופט בדימוס מיי שאל חשין. לדידו, "המשפט המינהלי היה כנער שובב האץ ושושע קדימה", וזאת עם התגברות התערבותה של המדינה בתחומי הרגולציה, הר ווחה, הביטחון והקניין. "המשפט המינהלי אינו יכול עוד לספק עצמו בעיקרי יסוד כמו תום לב, איסור שרירותיות ודרישת שיקול דעת ענייני, והוא נאלץ לעבור מעיקרים וסטנדרטים כלליים למשפט מינהלי פרטיקולרי, למשל בתחום המי סים, התכנון והבניה ועוד".

מחברי הספר מקבלים את התשתית המשפטית הקיימת, מסכמים ומבארים אותה. הם אינם מציעים תשתית עיונית חדשה לתחום, אלא מקבלים את התשתית הרעיונית הכללית שהציבו בתי המשפט בפסיקותיהם. פסיקות אלה מתוארות ומבוארות בהרחבה, ואחד מית

רונות הספר הינו האינדקס המפורט והידידותי אשר הופך אותו לספר עבודה לעוסקים בתחום, כמעט ללא דין משווה.

כך למשל, בנושא המידתיות מיוחדים פרקים מפורטים בנושאים מידתיות בהפקעת מקרקעין, מידתיות בהחלטות המועצה לביקורת סרטים, שימוש בתקנות לשעת חירום, ומידתיות בהחלטות שעניינן בחירת תואי גדר ההפרדה. לצורך שימוש מקצועי, כולל הספר גם פירוט תת-מבחני ההתערבות (למשל, לעניין ההבטחה המינהלית), ומאזכר אף היבטים ראייתיים נדרשים (למשל, בנושא הוכחת ההפליה).

בנושא ההבטחה המינהלית מציינים המחברים (עמ' 331) כי עליה זו "גוססת". מצד אחד, התנאים להפיכתה של הבטחה מינהלית לבת-אכיפה הולכים ונעשים נוקשים. מצד שני, התנאים לחזרתה של הרשות המינהלית מהביטחה הולכים ונעשים קלים יותר. יש להצטער על 'אססתה' של ההבטחה המינהלית. חלקם של בתי המשפט, באמצעות עמדה גמישה יותר כלפי שלוש התנאים הראשוניים לקיומה של הבטחה מינהלית מחייבת, ובאמצעות עמדה סלחנית פחות כלפי רשויות מינהליות.

המחברים מסכימים עם עמדתו של השופט אהרון ברק, לפיה תום הלב המינהלי צריך להיות מוגבר ואובייקטיבי, ולא סובייקטיבי כעמדת השופט חשין. ברוב המקרים מציעים המחברים להפוך את נטל הראייה ולהעבירו לרשות, ולא להותירו בידי העותרים. בכך הם נותנים ביטוי לעמדתם באשר לפעילות המינהל בישראל.

בשורה אחת: להפוך את חזקת תקינות המינהל, יפה שעה קודם.

הוצאת שש, 465 עמודים, 650 שקל

משפט ותרבות בישראל / פתח המאה העשרים ואחת / מאת מנחם מאוטנר

מכל מנהיגי המדינה שנאמו בעצרת הזיכרון ליצחק רבין בכיכר רבין (הנשיא פרס והשרים לבני וברק), רק ציפי לבני מיישמת את משנתו של פרופ' מנחם מאוטנר לפיה יש לעבור מתפיסת רב הגמונים ותפיסת "כור היתוך", לתפיסה שתתבטא במשפט בישראל. בניגוד לני שא שמעון פרס, אשר דיבר על "המחנה האחד" מול "המחנה השני", דיברה לבני אל כלל ישראל, לרבות "אלה שלא היו בכיכר ביום ההתנקשות, אלה שלא הצביעו לרבין ואלה שלא מצויים בכיכר היום". בכך היא קולעת לחשיבתו המוצעת של פרופ' מנחם מאוטנר.

פרופ' מאוטנר מציע בספרו (הראוי שייקרא

"תזכיר לנשיא בית המשפט העליון", על משקל "תזכיר לראש הממשלה" של פרופ' יחזקאל דרור) הצעה לחשיבה כוללת באשר לעקרונות התיאוריה המשפטית הכוללת שעל ישראל לאמץ. מאוטנר מצא במחקר כמותי כי בין השנים 1977 עד 2005 הוגשו רוב העתירות לבג"ץ על ידי מפלגות השמאל ושיקפו את ערכיהן. לדעתו יש להחליף את תפיסת הליברליזם הכללי המ"תקיימת כיום במשפט הישראלי בתפיסת "רב-תרבותיות", כפי שנעשה בקנדה ובאוסטרליה. רק בדרך זו יוכל בית המשפט להמשיך להיות רלוונטי, לשקף את התרבות ולהחיל את ששת הקבוצות ושסעי החברה המרכזיים (יהודים-חילוניים, יהודים-דתיים, ערבים-מוסלמים, ערבים-נוצרים, ערבים-חילוניים ודרוזים).

פרופ' מאוטנר סבור כי התיאוריה המשפטית הליברלית בה נקט בית המשפט העליון עד היום, על בסיס המשפט האנגלו-אמריקאי שמתוכו צמח - נכשל. לפי ניתוחו, זמקביל לירידת כוח ההגמונים בחברה הישראלית, קבוצה זו ביצרה את מעמדה באמצעות הפקידות השיפוטית - השופטים ופסקי הדין, ובפועל "השתלטה" על הרשות השופטת, בין היתר כמהפכת נגד למה"פך הפוליטי של 1977.

אליבא דמאוטנר, נכשלה משנתו הליברלית של בית המשפט העליון. האתגר כעת הינו איך לאמץ תפיסה רב-תרבותית, ונד בבד לשמר את הליברליזם. הדבר יכול להיעשות במסגרת ההכרה כי הליברליזם לבדו יכול להחיל משטר רב-תרבותי, וכן באמצעות העצמת ערך ה"ישראליות", תוך שימוש מוגבר במשפט העברי, מתן ייצוג כשופטים לציונים דתיים, והכרה כי ישראל היא "מדינה יהודית" במובן זה שהיא "מדינת היהודים" וערה לפלורליזם היהודי-תרבותי החדש.

מאוטנר סבור כי חוקי היסוד הרעו את מצבה של ישראל בכך שצינו את המושג "יהודית". מצבה של ישראל דומה לזה שבמצרים ובטורקיה, ועל בית המשפט לדאוג לכך שהדתיים לא יוצאו אל מחוץ לגבולות השיח הליברלי. הדרך לעשות זאת היא בכך שישאל תחשוב על עצמה כעל מדינה "יהודית, דמוקרטית ורב-תרבותית". ספרו של מאוטנר מהווה משנה סדורה לחיבה משפטית חדשה, המבוססת לא על הליברליזם האישי אלא על תפיסה רב-תרבותית. עם זאת, היה מעניין אילו היתה נבחנת בספר פסיקה ספציפית של בית המשפט העליון, והיתה "מתוקנת" ונכתבת בעיניים רב-תרבותיות. האם אז היינו מגיעים לתוצאות שונות? האם משי מעות הרב-תרבותיות היא גם מתן אוטונומיה שיפוטית קהילתית לקבוצות בתחומן? מדוע לא לשלב בפסיקה אף מהמשפט האיסלאמי?

מאוטנר לא נוקט בגישה מבנית, אלא תוכנית: "יש לאמץ בישראל תפיסה 'פוליטית' את הליברליזם - תפיסה הרואה את הליברליזם כמסגרת משטרית משותפת לחיים בצוותא של בני אדם המחזיקים בתפיסות מגוונות של החיים הראויים, וזאת בהבדל מתפיסת הליברליזם כתיאוריה 'המוסרית' הנכונה באשר לחיים הראויים בכללותם".

לשם כך הוא מציע להשתמש ב"דיני זכויות האדם", תוך פיתוח והפעלה של המושג "אנו-שיות". הדוקטרינה של זכויות האדם תשמש

כאמת מידה להערכתן של פרקטיקות תרבותיות, והמושג "כבוד האדם" ישמש כאמת מידה להערכות בתרבויות. כך למשל, לצד שימוש גובר במשפט העברי דורש מאוטר מהמדינה לחייב נשים לשמש כדיינות בבתי הדין. בכך תוגבר השתתפותן, כמו גם השפעתן, על המשפט המדינה.

לאחר דיון היסטורי-חברתי רחב במשפט ובתרבות בתקופת הישוב והמדינה, דן מאוטר בחברה המקוטבת הישראלית. הוא קורא ליישום רעיון הביזור, כדי "למנוע מצב שבו קבוצה חב-רתית שמצאה את עצמה מאתגרת פוליטית ותרבותית הפכה את בית המשפט העליון, במקום הכנסת שבה איבדה חלק משמעותי מכוחה, לאתר חיוב לפעילות הפוליטית שלה, תוך שהיא מצמצמת את עצמה לקידום ענייניה ונמנעת מפעילות פוליטית של ממש בקרב הקבוצות החברתיות האחרות".

בשורה אחת: כריכת הספר כוללת צילום של גל גדול, המשקף לא רק את הזרמים שיש לאחד לדעת פרופ' מאוטר תחת משטר משפטי רב-תרבותי, אלא אף את תחושתו כי אם לא יעשה כן - "המבול עוד לפנינו".

הוצאת "עם עובד", 591 עמודים, 119 שקל

"דמוקרטיה באזיקים" / שולמית אלוני

מי שלא ראה את שולמית אלוני קוראת בהכרזת העצמאות, הפסיד חוויה של ראיית אדם שקורא בעין אחת, נרגשת, את המסמך המכונן של מדינת ישראל, ונוכח בימים שבהם העתיד היה עדיין מרגש ומבטיח, ובעינו השנייה, המפוכחת, הוא רואה וכואב את מעמדו המשפטי והערכי של מסמך זה ואת אי-יישומו בפועל.

לפי אלוני, הכרזת העצמאות הינה החוקה של מדינת ישראל. זוהי התשתית הרעיונית המשפטית של אלוני, אשר בספרה החמישי "דמוקרטיה באזיקים" מבחירה מהו "אם כל הכישלונות" של המשפט הישראלי: הקביעה בפסק הדין משנת 1949 "זיו"ן גוברניק", כי הכרזת העצמאות אינה המסמך המכונן, ולה תוקף פרשני בלבד.

משכך, לא ממומשים ולא נאכפים ערכי ההכרזה, ובהם ערך ה"שיויון". תקנות ההגנה לשעת חירום ממשיכות להיות בתוקף, הדת אינה מורפרדת מהמדינה, ה"מילאטיזם" העותומאניים ממשיכים לחול, חוק בתי דין רבניים מפלה נשים ותושבים, וכוח השלטון אינו מוגבל.

לשיטתה, "המנשר", החלטת הסטאטוס-קוו ו"פקודת סדרי השלטון והמשפט", כמו גם היעדרו של כל מסמך אחר, מביאים למסקנה כי הכרזת העצמאות הינה המסמך המכונן של המדינה. לו כך היה נפסק מלכתחילה ב-1949,

מצבה החוקתי, החברתי והפוליטי של המדינה היה היום אחר לגמרי.

ספרה של אלוני מציע חשיבה חוקתית לצד סיפורים אישיים. בפרק הראשון היא דנה בהשפעתם של מיתוסים על חיינו, ומציינת כי יהדותה של המדינה ממילא מובטחת מאופיים התרבותי של אזרחיה החילוניים. אלוני מרבה להפנות לדיון הדתי: "הן האדם היה כאחד ממנו, לדעת טוב ורע (...) ויברא אלוהים את האדם בצלמו, בצלם אלוהים ברא אותו (...) האף תיספה צדיק עם רשע?", כותבת אלוני, וממשיכה: "מסתבר שכבר מבראשית למדנו שהאדם הוא בן-חורין, כי בדמותו ובצלמו של האלוהים הוא נברא, שכל בני האדם הם צאצאי האדם הראשון, לכן הם שווים במעמדם ובזכויותיהם. כאן ראשית המרשט, המוסר והצדק".

לאחר בחינתם של המיתוסים המכוננים מספרת אלוני את סיפורה של המדינה בסדר כרונולוגי: מטרום המדינה ועד ממשלת רבין "ומה שאחרי". בתוך כך היא סוקרת את המעבר מהברה אזרחית לעדה דתית, את המאבק הבינ-דורי ופילוג מפא"י, את ממשלת רבין הראשונה ואת ממשלת האחדות. פרק מרכזי דן במעברה של ישראל מדמוקרטיה לאתנוקרטיה.

אלוני סבורה לאחרונה כי הפיתרון והישועה לא יבואו מהמערכת הפוליטית אלא מהחברה האזרחית. ספר זה מגיש אלאה כר של רעיונות, הנמקות משפטיות, ערכים ונדרבון לפעולה.

בשורה אחת: שער הספר של דוד טרטקובר מציג מה נשאר מערכיה המכוננים של הכרזת העצמאות

הוצאת עם עובד, 342 עמודים, 94 שקל

הוכחת אבהות / עו"ד דליה צמירין-חלק

הספר של עו"ד דליה צמירין-חלק מוגש כספר בדין המהותי, בעוד שהינו ספר הראוי שייכתב בדין הראיות. תחת הכותרת "הוכחת אבהות" מגישה המחברת מסמך שמרני, הסוקר ומצדיק במשתמע את הקשר שבין "אבהות" במובן המשפטי לבין אבהות במובן החברתי. המחברת מניחה כי "האם מעוניינת לדעת מיהו אבי בנה, שחובה עליו לעזור לה בחינוכו" (עמ' 8). היא טוענת בהנחתה שדיני הראיות נעזרים בחזקה משפטית ("חזקת הגליטימיות" - חזקה בעייתית לכשעצמה, לפיה "רוב בעילות אחר הבעל"), ושהשימוש בהנחה זו מצדיק דיון בדין מהותי. הרי חזקות משפטיות יכולות לנבוע מטעמים הסתברותיים וסטטיסטיים, ולא דווקא "מהותיים". עצם הגליטימיות החיפוש באשר לא-

בהות מוסברת על ידי המחברת בשם הצורך, בין היתר, לקביעת דתו של הילד ומעמדו כ"ממוזר", ככהן, לוי או ישראל.

גם בלשונו מעורר הספר אי-נוחות. המחברת משתמשת במושגים "ילד לא לגיטימי" באופן שווה-נפש (ובכלל, אין מדובר בסטאטוס משפטי אלא בסטאטוס דתי), תוך שהיא מציינת כי "מעמדו של הילד הבלתי לגיטימי שפר עד מאוד במרוצת השנים". הספר יוצא מנקודת השקפה בנוגע ל"חשיבות קיום התא המשפחתי" (עמ' 17) ואת ההגדרה "משפחה" מביאה המחברת מהאנציקלופדיה העברית (הערות שוליים מספר 1).

ואף שכלל שהספר בוחר שלא להיות בדיני הראיות, יכלה המחברת לתת את סקירתה בנושא לאור עקרון "טובת הילד" ולספק רעיונות חשיבה חדשים. במקום זאת היא מסבירה ומספרת כי "בישראל הולך הוולד אחר הפגום" (במקרה שהילד נולד להורים שרק אחד מהם ממזר). במ"קום להציג דילמות משפטיות בנוגע למשפחות במתכונתן החדשה, לרבות בשאלה באשר לזהות ההורים עצמם (כשיש למשל אם פונדקאית או תרומת זרע אנונימית), מקדשת המחברת ברוח הספר את הגישה הדתית-מסורתית, בטשטוש בין "הוכחת אבהות" במישור הביולוגי-ראייתי לבין "הוכחת אבהות" במישור החברתי, והיא מניחה כי חד הם. בכך מפספסת המחברת את המתח הקיים, למשל, בין "דיני הוכחת האבהות" לבין חוק האימוץ.

המחברת מקדישה את הספר להוריה, תוך שהיא מציינת: "איהיה נא אני הוכחתם". היא בוחנת, בין היתר, את המסגרת המבנית לדיון (סמכויות השיפוט, לרבות של בית הדין הש"רע) ושאלות התיישנות ודרישת הסיוע, ודנה באינטרסים הנשקלים בהוכחת אבהות, אף לאור השפעת חוקי היסוד. עיקרו של הספר המצדיק את שמו הינו אך בשער השני, הכולל 60 עמודים, הן בדרכים הראייתיות לסתירת חזקת הלגיטימיות שבהוכחת האבהות: באמצעות ראיות רגילות, בראיות מומחים מהעבר, בבדיקות דם ובבדיקות סיווג רקמות, איזור-אנזימים ו-DNA.

יתר הספר כולל מימד חברתי, ואולי לא בכדי טעתה המחברת וכתבה: "המעמד המשפחתי הוא איפוא לפי האב, והמעמד הלאומי - על פי האם". במקום "לאומי", היתה המחברת אמור להשתמש במילה "דתי". המחברת סבורה כי סמכות הדיון בשאלת האבהות לבן מאישה נשואה, נתונה כולה לבית הדין הרבני. כיום בית הדין הדתי רשאי לדון רק כשנפקות השאלה הינה לעניין הממזרות (עמ' 58).

עם זאת, ניתן ללמוד מהספר נתונים מעניינים: מתברר שהמלה "אסופי" היא כאשר זהות שני הוריו של ילד אינה ידועה, ו"שתוקי" הוא ילד שזהות אביו אינו ידועה. כן נלמד למשל, כי בק-ליפורניה, שבה השימוש בפולגרף מותר לשם הוכחת אבהות, נמצא דיוק של 95 אחוז, עם ארב-עה אחוז שוליים של ממצאים לא מוגדרים ואחוז אחד של טעויות (עמ' 155). למדנו גם שמשכו של הריון ממוצע הוא 267.94 ימים (עמ' 143).

בשורה אחת: במקום לקבל ספר בדיני ראיות, קיבלנו ספר המטיף במשתמע להוראות הדת ועיכוי המשפחה המסורתית.

הוצאת אוצר המשפט, 454 עמודים.

2008

פסק דין השנה

מהפכת מיסוי חברתית

שם הוורד

מגן אלטוביה, הנחשב לשופט המיסוי הבולט והמיומן בארץ, קיבל את ערעורה של עו"ד ורד פרי והמדינה סערה • האם ב-2008 אכן נסללה הדרך לנכות את הוצאות הטיפול בילדים כמוכרות במס?

לסוף המס, דבר שיגדיל גם את הכנסות המדינה ממסים.

חמישה שופטים בעליון דנים בערעור המדינה, וכפי הנראה נוטים לקבל את גישתו העקרונית של אלטוביה, אולם סבורים כי יש לקבוע בתקנות את תנאי ההכרה והמגבלות (סכום תקרה להכרה וכו').

אלא שגם אם העליון יקבל את הערעור, נראה שיהיה קשה להחזיר את הסוסים לאורווה. לפני פסק הדין נדחו כמה הצעות חוק שהוגשו בנושא, אולם הלחץ הציבורי שיצרה הפסיקה שינה את האווירה גם בכנסת, שאישרה בקריאה ראשונה (ובניגוד לעמדת האוצר) הצעה המעניקה זיכוי ניכוי במס בגין הוצאות הטיפול בילדים.

עו"ד נועם שרביט
הפרשן המשפטי של עיתון "גלובס"

שמיהרה להגיש לבית המשפט העליון. אלטוביה ידוע כשופט חדשן ומהפכן, ובין היתר, בזכות כך הוא נחשב בעיני מומחי מס רבים לשור פט המיסוי הבולט והמיומן בארץ. ואכן, פסיקתו היתה מהפכנית. שאלת הזכות לנכות מן ההכנסה החייבת במס הוצאות "מעורבות" (שיש בהן מר" כיב עסקי ומרכיב פרטי גם יחד) העסיקה את בתי המשפט במשך שנים, וברשות המסים חוששים שהיא תפתח כעת פתח להכרה בהוצאות מעוררות אחרות.

בארגוני הנשים מיהרו לחגוג וטענו שהפסיקה תאפשר לנשים משכבות חלשות לצאת לעבודה. ברשות המסים טענו שמדובר בהטעיה, משום שרק משפחות בעלות הכנסה גבוהה ייהנו מה ניכוי, בעוד שאשר הנשים כלל אינן מגיעות לסף המס המאפשר ניכוי. מומחי המס טוענים כי כעת יוכלו נשים לעבוד עד השעה 17:00 וכך יגיעו

ק רוב ארבע שנים המתינו משפחות רבות בישראל להכרעה בערעור העקרוני שהגישה עו"ד ורד פרי על סירובו של פקיד השומה לנכות כהוצאה מוכרת במס את התשלומים ששלמה למסגרות ההשגחה היומיות של ילדיה בעת שיש צאה לעבודה. באפריל השנה הסעיר בית המשפט המחוזי בתל אביב את המדינה, בפסק דין מהפכני שהכיר בחלק מהוצאות הטיפול בילדים.

השופט מגן אלטוביה הכיר בניכוי תשלומים עבור מטפלת ושמרטף בבית, וכן חלק מהתשלום עבור צהרון. פסק הדין חל על נשים עצמאיות ושכירות כאחד, וקשה להפריז במשמעותו הכספית. מנהל רשות המסים, יהודה נסרדישי, העריך שעלות יישום הפסיקה היא כ-20 מיליארד שקל, בנוסף לעלות שנתית בסך שניים עד שלושה מיליארד שקל. לכן אין פלא שרשות המסים מסרבת ליישם את פסק הדין, בטרם יזכרע הערעור

הממשלה מצפצפת על פסיקות בג"ץ

"עכשיו העיוורון הוא נחלת כולם"

בטורקיה מפזר בית המשפט העליון את הממשלה, ובישראל צריך לעתור לבג"ץ שוב ושוב כדי ליישם פסקי דין שהמדינה אינה מממשת

המחלוקת המתוקשרים ביותר בין הרשויות, אם ממילא פסקי הדין והודעות המדינה לבג"ץ אינם ממומשים?

בטורקיה מפזר בית המשפט העליון את הממשלה, ובישראל צריך לעתור שוב לבג"ץ לשם מימוש פסקי דין שאותם המדינה אינה מממשת. תשאלו את עאדל קעדאן שביקש לגור בישוב קציר.

הרבה אחרי שישכחו שהיה כאן פעם שר משפטים שנקרא דניאל פרידמן, ישובו ויעלו פסקי דין אלה, המפורסמים על-ידי המדינה, ומשקיפים את תמונת המצב של ישראל 2008: מדינה שבשביל הספין התקשורתית נותנת לרשויותיה להתגושש ביניהן בלא תכלית, שהרי לא משנה מה ייפסק, המדינה לא מממשת את פסקי הדין שניתנים כלפיה.

"עכשיו העיוורון הוא נחלת כולם", אמרה אשת הרופא בספר "על העיוורון" של זוכה פרס הנרבל ז'וזף סאראמאגו. היא היתה היחידה שראתה את כל סיפור העלילה. "מעכשיו אני אראה פחות ופחות. גם אם לא אאבד את הראייה, ממילא לא יהיה עוד מי שיראה אותי."

עו"ד עמית גורביץ'

לו יפעלו תוך כיבוד החובה החוקית המוטלת על המדינה. לדברי השופטים, "המדינה נהגה בפסק הדין שניתן כהמלצה שתכובד לפי סדרי העדיפויות שלה ובמועד שייקבע על-ידיה".

במקרה שלישי סמוך, בפרשת המאחז מגרון, הורתה הנשיאה ביניש למדינה לפרט מדוע אינה משתמשת בכל האמצעים לשם פינוי המאחז: "בהודעתכם אמרתם איך התבצע העניין, אולם בעצם אתם אומרים עכשיו שזה לא יתבצע מהר". ביניש הוסיפה: "ההודעה שנתתם בעבר הפכה להיות מילים בעלמא וכל ההצהרות שנתתם קודם, אתם בעצם אומרים שאתם לא יכולים לבצע אותן".

המשותף לשני המקרים הראשונים הוא שזכויותיהן של קבוצות המיעוט נרמסות - העובדים הזרים בבג"ץ הסדרי הכבילה, והעורבים בבג"ץ נגד משרד החינוך. ואולם, במקרה של המאחז מגרון התהפכו היוצרות: דווקא כאן קבוצת המיעוט כופה דעתה על הרוב.

שלושה מקרים אלה מצטרפים לעשרות מקרים אחרים שבהם המדינה עצמה, רשויותיה המינהליות והפוליטיות, אינן מציינות לשלטון החוק בכלל ולפסיקות בתי המשפט בפרט. מה החשיבות בוועדה למינוי שופטים, אחד מסלעי

ב-2008, השנה שבה הורה בית המשפט העליון הטורקי על פיזור הממשלה בגלל סטיית מחוקת המדינה, נדחק בית המשפט העליון במדינת ישראל, הנחשבת כ"הדמוקרטיה היחידה במזרח התיכון", אל שולי כוחו.

בבג"ץ נגד המדינה על שאינה מקיימת את פסק הדין שניתן בעניין ביטול הסדרי הכבילה בין עובדים זרים למעסיקים ספציפיים, כתב השופט אדמונד לוי: "חרף חלוף השנים, טרם מילאה המדינה אחר פסק דינו של בית משפט זה, ונדמה כי מיותר להדגיש את חומרתו של עניין זה ובעיקר את המסר שהוא משגר לבעלי הדין שייחוסם פחות מזה של המשיבים. אנו רואים בחומרה מחדל זה, עימו לא נוכל להשלים, במיוחד נוכח טענתם של העותרים שהסדרי הקבילה מוסיפים להתקיים".

במקרה שני, ובסמיכות זמנים, מסרבת המדינה לבטל את תוכנית העדיפות הלאומית בחינוך, למרות שנפסלה על-ידי בג"ץ. "העניין שלפנינו הוא ביטוי חמור לחירות שנטלה המדינה לעצמה שלא לקיים את פסק דינו של בית משפט זה", קבע בג"ץ. "אנו סבורים כי די בפרק הזמן שנותר כדי לאפשר למדינה להחליט כיצד להיערך מבחינה תקציבית ליישום החלטתנו, ומן הראוי כי הגורמים הרלוונטיים במשרד החינוך ומחוצה